Голові разової спеціалізованої вченої ради
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктору юридичних наук, професору,
професору кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Заярному Олегу Анатолійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, старшого дослідника
завідувачки наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права,
Наукового центру цифрової трансформації і права
Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
ДУБНЯК Марії Вікторівни

на дисертацію СМІРНОВА Ігоря Сергійовича «Правове регулювання інформаційних відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням блокчейн – технології»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю D8 «Право»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та трансформацією суспільних відносин під впливом децентралізованих інформаційних систем, що формують нові підходи до обігу віртуальних активів? організації економічної діяльності, електронної комерції, цифрового управління. Блокчейн-технології сьогодні активно впроваджуються у фінансову сферу, державне управління, цифрову ідентифікацію, системи електронного урядування, процедури захисту інтелектуальної власності та міжнародні цифрові сервіси, що зумовлює необхідність формування комплексних правових механізмів регулювання

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 682 «27» 07 2026 р.

правового регулювання інформаційних відносин, що виникають у зв'язку з використанням блокчейн-технології, з розробкою науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства й імплементації передових міжнародних практик» (с. 20).

Для досягнення цієї мети, здобувач поставив наступні завдання:

«1. Дослідити теоретичні засади та характерні риси блокчейн-технології як інформаційного феномену;

2. Розкрити структуру та сутність інформаційних відносин у блокчейн-середовищі, виокремивши їх суб'єктів, об'єкти та зміст;

3. Проаналізувати цивільно-правову природу віртуальних активів, смарт-контрактів і механізмів захисту прав учасників блокчейн-відносин;

4. Систематизувати міжнародний досвід правового регулювання криптовалют, токенів, NFT та визначити можливості адаптації закордонних моделей до національного законодавства;

5. Розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази України у сфері блокчейн-технологій, включаючи концепції "регуляторних пісочниць" та автоматизованих платформ державних послуг;

6. Обґрунтувати потенціал блокчейну для захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення прозорості та протидії недобросовісній конкуренції» (с. 20-21).

Об'єкт дослідження здобувач визначив як *«комплекс правовідносин, що формуються в процесі створення, обігу та використання інформації в децентралізованих блокчейн-мережах, а також правові механізми захисту учасників таких відносин»*, **а предметом дослідження** *«виступають норми законодавства України, закордонних країн і міжнародні акти, наукові праці, матеріали судової практики та публікації, що стосуються правової природи блокчейну, віртуальних активів, смарт-контрактів та споріднених аспектів інформаційного права»* (с. 21).

Структура дослідження викладена логічно, окреслені здобувачем завдання мають послідовний, системний і конкретний характер.

У першому розділі «Інформаційні відносини у сфері блокчейн технологій» здобувач дослідив теоретико-правовоге підґрунтя блокчейн-технологій як особливого феномену цифрового середовища та визначив місце блокчейн-відносин у системі інформаційного права.

У межах розділу здійснюється концептуалізація блокчейн-технології як об'єкта правового регулювання, визначаються особливості інформаційних

відносин, досліджено генезис і сутність блокчейн-технології, її техніко-юридичні характеристики, а також особливості функціонування децентралізованих систем у контексті розвитку інформаційного суспільства та цифрової трансформації.

Досліджено суб'єктний склад блокчейн-відносин та визначено особливості правосуб'єктності учасників децентралізованого цифрового середовища. Проаналізовано правовий статус користувачів блокчейн-мереж, фінансових установ (криптовалютні біржі, платіжні системи, інвестиційні фонди, традиційні банки), майнерів, валідаторів, державних регуляторних органів. А також окрему групу суб'єктів-розробників (блокчейн протоколів, додатків, смарт контрактів, розробників інфраструктури), емітентів цифрових активів (організатори ICO/IEO) власників криптографічних ключів, та децентралізованих автономних організацій (DAO) (с. 44-50). Окрему увагу приділено проблемам анонімності та псевдонімності учасників блокчейн-відносин, цифрової ідентифікації. У дослідженні також здійснено систематизацію об'єктів інформаційних відносин у сфері блокчейн-технологій. Проаналізовано правову природу криптовалют, токенів, NFT, смарт-контрактів, цифрових записів у розподілених реєстрах та інших віртуальних активів, інформаційних об'єктів спеціального призначення (даних голосування) як специфічних об'єктів цивільних та інформаційних правовідносин (с. 52-61).

Здобувач також дослідив зміст інформаційних відносин із застосуванням блокчейн-технологій, зокрема виділив такі основні права учасників: право на володіння та розпорядження цифровим активом, право на конфіденційнійсть та захист інформації, право на винагороду за підтримку мережі, особливості права доступу до інформації залежно від типу мережі, право на участь в прийняття рішень щодо розвитку мережі, право на створення та використання смарт-контрактів, право на правовий захист у блокчейн середовищі. До основних обов'язків учасників блокчейн-відносин здобувач відніс: дотримання мережевих протоколів та правил консенсусу, виконання фінансових зобов'язань, забезпечення безпеки. На прикладі окремих учасників блокчейн відносин, майнерів і валідаторів, розглянуто обов'язки щодо підтримки необхідної обчислювальної інфраструктури, забезпечення стабільності роботи вузлів та дотримання правил валідації транзакцій (с. 62-65).

Другий розділ роботи «Блокчейн технології у приватно-правових відносинах» присвячено аналізу приватноправової природи блокчейн-відносин та особливостей їх цивільно-правового регулювання. У роботі

досліджено механізми інтеграції блокчейн-технологій у систему цивільного права, а також визначено специфіку цифрових правочинів, що виникають у децентралізованому середовищі. Значну увагу приділено аналізу правової природи смарт-контрактів, електронних правочинів та автоматизованих механізмів виконання договірних зобов'язань, а також проблемам цифрового волевиявлення.

У межах розділу досліджено цивільно-правову природу блокчейн-правочинів, особливості укладення, виконання та припинення цифрових договорів, а також проблематику автономії волі, помилки у програмному коді та недійсності смарт-контрактів, правового статусу анонімних транзакцій (с. 76-80). Проаналізовано питання застосування класичних інститутів цивільного права до децентралізованих механізмів взаємодії, зокрема реституції, забезпечення виконання зобов'язань, цифрового депонування та багатофакторного підтвердження транзакцій (с. 82-85).

Окремий блок дослідження присвячено класифікації договорів, що укладаються в блокчейн середовищі (купівлі-продажу віртуальних активів, про надання послуг пов'язаних з віртуальними активами, інвестиційні договори, ліцензійні договори щодо використання блокчейн-технологій або розподілених реєстрів, договори про створення та використання токенізованих активів) (с. 86-88).

У третьому розділі «Міжнародний досвід регулювання блокчейн технологій» системно викладено порівняльно-правовий аналіз міжнародних моделей регулювання блокчейн-технологій та визначенню тенденцій глобальної гармонізації цифрового регулювання. У роботі досліджено особливості правового регулювання блокчейн-відносин у провідних зарубіжних юрисдикціях, зокрема у Європейському Союзі, США, Швейцарії, Мальті, Ліхтенштейні, Об'єднаних Арабських Еміратах, Сінгапурі, Японії, Китаї, Південній Кореї та інших державах, які активно формують нормативні механізми регулювання цифрових активів та децентралізованих технологій (с.117-126) .

У межах розділу досліджено діяльність міжнародних організацій та наднаціональних інституцій у сфері формування глобальних стандартів цифрового регулювання. Проаналізовано положення регламенту MiCA, стандартів FATF, вимог GDPR, міжнародних рекомендацій щодо протидії відмиванню коштів, а також сучасних підходів до регулювання цифрових фінансових інструментів та віртуальних активів. Окрему увагу приділено

класифікації міжнародних моделей регулювання блокчейн-технологій на відкрито-ліберальні, помірковано-регульовані та жорстко-рестриктивні системи правового впливу (с.127).

Напрямки вдосконалення правового регулювання блокчейн-технологій в Україні викладено **в четвертому розділі**, де також окреслено концептуальні основи для модернізації матеріально-правового регулювання, інституційно-правові механізми та процесуальні аспекти регулювання. Значну увагу приділено аналізу сучасного стану українського нормативно-правового регулювання блокчейн-відносин, виявленню законодавчих прогалин та визначенню ключових проблем адаптації правової системи України в умовах цифрової трансформації.

У дослідженні обґрунтовано необхідність формування цілісної моделі матеріально-правового регулювання блокчейн-технологій та запропоновано напрями вдосконалення цивільного, інформаційного та фінансового законодавства, зокрема зміни до Закону України «Про віртуальні активи», Цивільного та Податкового кодексів, розробки рамкового закону про блокчейн-технології, внесення змін до Законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» (с. 161-162, 164-167), законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (с.172-173), інформаційного законодавства, зокрема Закону України «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронну комерцію», «Про електронні документи та електронний документообіг» (с. 175-176), процесуального-виконавчого законодавства, зокрема Цивільного процесуального кодексу України, кодексу адміністративного судочинства Закону України «Про виконавче провадження» (с. 189-190).

У межах розділу також досліджено інституційно-правові механізми державного регулювання блокчейн-відносин та захисту прав учасників цифрового середовища. Проаналізовано компетенцію органів державної влади у сфері регулювання блокчейн-технологій. Зокрема, розподіл регуляторних функцій між Національним банком України (в частині платіжних віртуальних активів, наглід контроль моніторинг); Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (в частині регулювання інвестиційних активів, нагляд, захист та протидії маніпулювання ринком); Міністерством цифрової трансформації (в

частині формування загальної політики у сфері блокчейн-технологій) (с. 177).

У роботі проаналізовано проблематику використання цифрових доказів у судовому процесі, визначення юрисдикції у транскордонних цифрових спорах, виконання судових рішень щодо цифрових активів та особливості правозастосування у децентралізованому середовищі (с. 188).

Наведений зміст дисертаційного дослідження свідчить про належний рівень обґрунтованості сформульованих здобувачем наукових положень, висновків та практичних рекомендацій. Автором здійснено комплексний і послідовний аналіз проблематики правового регулювання блокчейн-технологій із урахуванням міжгалузевого характеру відповідних правовідносин, сучасних міжнародних регуляторних тенденцій та особливостей функціонування децентралізованого цифрового середовища. Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується широкою джерельною базою (185 джерел, серед них наукові статті, нормативно-правові акти, судова практика), системним застосуванням методів наукового пізнання, ґрунтовним аналізом національного та зарубіжного законодавства, а також логічним взаємозв'язком між поставленими завданнями, змістом дослідження та сформульованими висновками.

Важливою ознакою наукової обґрунтованості дисертації є те, що запропоновані автором висновки та рекомендації мають прикладний і концептуально завершений характер. Здобувач окреслює проблеми правового регулювання блокчейн-відносин, аналізує їх та пропонує конкретні напрями модернізації цивільного, фінансового, інформаційного та процесуального законодавства України, формує модель інституційного розподілу регуляторних повноважень, а також обґрунтовує перспективи адаптації національної правової системи до міжнародних стандартів цифрового регулювання. Це свідчить про високий рівень наукової зрілості дослідження, внутрішню логічну цілісність роботи та належний ступінь достовірності сформульованих наукових положень.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, одержаних наукових результатів та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота є комплексним науковим дослідженням, цілісною та завершеною науковою працею в межах поставлених завдань.

Дисертація є однією з перших комплексних спроб у вітчизняній науковій

думці дослідити правове регулювання блокчейн-технології як міждисциплінарного феномену, що інтегрує елементи інформаційного, цивільного та фінансового права. Отримані наукові результати характеризуються новизною, що виражена в таких положеннях:

Вперше:

«1) визначено дуалістичну правову природу блокчейн-технології як одночасно інфраструктури, що забезпечує децентралізоване зберігання та передачу даних, і системи взаємодій, заснованої на нових механізмах довіри та координації, що зумовлює необхідність комплексного правового регулювання на перетині інформаційного права (регулювання обігу даних у децентралізованих мережах), цивільного права (правочини, договори, власність на віртуальні активи), фінансового права (обіг криптовалют, токенів) та міжнародного приватного права (транскордонні операції);

2) систематизовано на основі функціонального призначення та правового режиму типологію об'єктів інформаційних відносин у блокчейн-середовищі, що включає: смарт-контракти як програмні об'єкти; цифрові активи як особливу форму інформаційних ресурсів з економічною цінністю; NFT як специфічний об'єкт із подвійною природою; інформаційні об'єкти спеціального призначення, що дозволяє визначити відповідний правовий режим для кожної категорії об'єктів та уникнути застосування неадекватних регуляторних підходів;

3) виявлено та охарактеризовано три типи регуляторних підходів до блокчейн- технологій у міжнародній практиці: відкрито-ліберальний, помірковано- регульований та жорстко-рестриктивний, з обґрунтуванням найбільшої ефективності першого типу;

4) запропоновано три сценарії міжнародної гармонізації регулювання блокчейн- технологій: поступова конвергенція, регіональна гармонізація та фрагментація з "мостами", з обґрунтуванням найбільшої імовірності другого сценарію як такого, що дозволяє поєднати переваги уніфікації в межах регіональних блоків (ЄС, АСЕАН) зі збереженням специфіки національних правових систем, що відповідає сучасним тенденціям регіоналізації міжнародного права;

5) виявлено специфіку механізму консенсусу як правового явища у блокчейн- середовищі, що полягає у заміні традиційного нотаріального засвідчення чи судового підтвердження автентичності інформації на розподілену систему верифікації через алгоритмічні протоколи (Proof of Work, Proof of Stake), що створює нову парадигму підтвердження достовірності

правочинів без участі довірених третіх осіб;

Удосконалено:

1) класифікацію договорів з віртуальними активами за функціональним призначенням та правовою природою, що охоплює договори купівлі-продажу, договори про надання послуг, інвестиційні договори, ліцензійні договори та договори про створення й використання токенізованих активів;

2) систему способів забезпечення виконання зобов'язань у блокчейн-середовищі, включаючи смарт-контракти з функцією умовного виконання, мультипідписні транзакції, токенізацію активів та механізми цифрового депонування;

3) концепцію трансформації права власності на віртуальні активи через призму криптографічних ключів, де володіння реалізується через контроль над ключами, користування через здійснення транзакцій, а розпорядження через передачу прав;

4) положення про інститут цивільно-правової відповідальності у блокчейн- відносинах шляхом виділення специфічних підстав відповідальності (порушення умов смарт-контракту, неправомірне використання криптографічних ключів, недотримання протоколів мережі) та механізмів розподілу ризиків в умовах незворотності транзакцій і автономії учасників децентралізованих систем;

Набуло подальшого розвитку:

1) положення про трансформацію принципів свободи, достовірності та захисту інформації в блокчейн-середовищі, де свобода набуває нового змісту через неможливість обмеження доступу, достовірність забезпечується консенсусом, а захист розподіленою системою безпеки;

2) положення про адаптацію принципу автономії волі до цифрового середовища, де волевиявлення реалізується через взаємодію з програмним кодом та криптографічними механізмами, що призводить до трансформації традиційних інститутів форми правочину (фіксація волі через цифровий підпис), його дійсності (неможливість оспорення після виконання смарт-контракту) та створює необхідність розробки спеціальних норм щодо визначення моменту виникнення правових наслідків у автоматизованих правочинах;

3) положення про неможливість визнання смарт-контрактів суб'єктами правовідносин, оскільки вони є лише інструментом автоматизованого виконання умов, на відміну від децентралізованих автономних організацій

(DAO - Decentralized Autonomous Organizations), які можуть набувати ознак правосуб'єктності за умови наявності механізмів колективного прийняття рішень учасниками через голосування токенами (governance tokens), можливості укладення договорів від імені організації та наявності відокремленого майна у формі пулу віртуальних активів, що розвиває теорію юридичної особи у контексті децентралізованих цифрових утворень (с. 22-24);

У процесі формулювання основних наукових положень дисертації здобувачем вдало обрано методологію дослідження, яка відповідає міждисциплінарному характеру проблематики блокчейн-технологій та забезпечує комплексний аналіз правових, технологічних і соціально-економічних аспектів досліджуваних відносин. Використання історико-правового методу дало змогу простежити еволюцію блокчейн-технології, виявити передумови формування сучасних моделей децентралізованого цифрового середовища та дослідити трансформацію підходів до їх нормативного регулювання. Застосування порівняльно-правового методу дозволило здійснити ґрунтовний аналіз зарубіжного законодавства та міжнародних регуляторних практик у сфері віртуальних активів, смарт-контрактів і цифрових платформ, що забезпечило належний рівень аргументованості висновків щодо перспектив гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами.

Системний метод забезпечив можливість розгляду блокчейн-технології як комплексного правового та технологічного явища, у межах якого взаємопов'язаними є інформаційні, цивільно-правові, фінансові та організаційні елементи цифрового середовища. Формально-логічний метод сприяв уточненню понятійно-категоріального апарату дослідження та усуненню наявних у науковій літературі й нормативному регулюванні термінологічних суперечностей щодо визначення віртуальних активів, криптовалют, токенів, NFT та смарт-контрактів. Застосування догматичного (формально-юридичного) методу забезпечило належний рівень тлумачення нормативно-правових положень і дозволило визначити особливості співвідношення загальних норм цивільного, інформаційного та фінансового законодавства зі спеціальними механізмами регулювання блокчейн-відносин.

Використання методу правового прогнозування є обґрунтованим з огляду на динамічний розвиток цифрових технологій та необхідність формування перспективних напрямів удосконалення національного законодавства у сфері блокчейн-технологій, що у сукупності забезпечило належний рівень наукової

обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження.

Здобувач також продемонстрував методологічну грамотність при виборі підходів до аналізу емпіричної та нормативно-правової бази. Репрезентативність джерельної бази, яка включає не лише акти національного законодавства, а й положення регламенту MiCA, рекомендації FATF та стандарти міжнародних організацій (ISO, WIPO), підтверджує ґрунтовність проведеного пошуку та надійність сформульованих наукових положень.

Заслуговують на увагу отримані здобувачем результати дослідження:

1. Одним із ключових наукових результатів дисертаційного дослідження є формування авторської концепції дуалістичної правової природи блокчейн-технології, відповідно до якої блокчейн розглядається не лише як технічна інфраструктура децентралізованого зберігання та передачі даних, але і як самостійне середовище юридично значимої взаємодії суб'єктів. На відміну від традиційних підходів, у роботі обґрунтовано, що блокчейн формує новий тип правовідносин, у межах яких функції підтвердження достовірності, довіри та виконання зобов'язань частково заміщуються алгоритмічними механізмами консенсусу. Це дозволило автору сформулювати висновок про необхідність комплексного міжгалузевого регулювання блокчейн-відносин на перетині інформаційного, цивільного, фінансового та міжнародного приватного права (с. 201).

2. Суттєвим науковим результатом є запропонована автором функціонально-правова типологія об'єктів інформаційних відносин у блокчейн-середовищі, яка ґрунтується не лише на технічних характеристиках цифрових об'єктів, а передусім на їх юридичному та економічному призначенні. У межах дослідження вперше системно розмежовано смарт-контракти як програмно-алгоритмічні конструкції, цифрові активи як інформаційні ресурси з економічною цінністю, NFT як об'єкти подвійної правової природи та інформаційні об'єкти спеціального призначення. Практична цінність такого підходу полягає у можливості встановлення диференційованого правового режиму для кожної категорії цифрових об'єктів, що дозволяє уникнути механічного застосування до них традиційних конструкцій речового або зобов'язального права. Що власне і зроблено здобувачем в Розділі 4, коли пропонуються системні зміни до норм матеріального права (с. 161-190).

3. Самостійне наукове значення має розроблена у дисертації концепція функціонального регулювання віртуальних активів, відповідно до якої

правовий режим токенів повинен визначатися не їх технологічною формою, а економічною функцією у цифровому обігу. Автором запропоновано диференціацію utility tokens, security tokens, payment tokens та stablecoins із визначенням специфіки їх цивільно-правового та фінансово-правового регулювання (с.56). На відміну від формального підходу, який ототожнює всі цифрові активи з криптовалютами, дисертант доводить необхідність функціонального підходу, що дозволяє мінімізувати регуляторний арбітраж, забезпечити баланс між інноваціями та захистом прав учасників ринку, а також адаптувати національне законодавство до міжнародних стандартів (с. 169, 202).

4. Значний науковий інтерес становить проведена автором систематизація міжнародних моделей регулювання блокчейн-технологій та запропонована концепція сценаріїв міжнародної гармонізації цифрового регулювання. У дисертації не лише виділено відкрито-ліберальний, помірковано-регульований та жорстко-рестриктивний підходи до регулювання блокчейн-технологій, але й встановлено взаємозв'язок між типом регуляторної моделі та рівнем розвитку цифрової економіки, інноваційного середовища й фінансової інтеграції держави. Крім того, автором запропоновано три сценарії гармонізації міжнародного регулювання — поступову конвергенцію, регіональну гармонізацію та фрагментацію з «мостами» (с. 158). При цьому обґрунтовано найбільшу практичну реалістичність моделі регіональної гармонізації.

У роботі є і інші позитивні сторони та цікаві результати, що свідчить про досягнення наукової новизни, яка виноситься здобувачем на захист.

Повнота викладу наукових положень та результатів дисертаційного дослідження опубліковано в 11 наукових працях: три наукові статті у фахових виданнях України, одній науковій статті у виданнях країн ОЕСР, а також сім наукових тез доповідей на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наукове та практичне значення отриманих результатів полягають у тому, що матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані *«**у нормотворчій діяльності** – для розробки законопроєктів, що визначають статус віртуальних активів, умови укладення й виконання смарт-контрактів, механізми регулювання блокчейну, а також для вдосконалення положень Цивільного кодексу України та законодавства про електронні правочини; **у правозастосовній практиці** – як методичні рекомендації для суддів,*

нотаріусів, державних реєстраторів та інших юристів при вирішенні спорів, пов'язаних із блокчейном, або засвідченні цифрових правочинів;

у діяльності органів публічного адміністрування *– для підвищення ефективності реєстрів, протидії корупції, оптимізації процедур, розвитку врядування;*

у бізнес-середовищі *– при формуванні корпоративних політик і систем управління віртуальними активами, створенні децентралізованих платформ для торгівлі товарами, послугами, об'єктами інтелектуальної власності, а також при залученні інвестицій та емісії різних видів токенів;*

в освітньому процесі *– як теоретична основа для спеціалізованих курсів з цифрового права, інформаційного права та інтелектуальної власності в цифрову епоху. Матеріали дисертації можуть бути інтегровані до методичних посібників і навчальних програм юридичних спеціальностей»* (с. 26).

Наведені напрями практичного використання результатів дисертаційного дослідження свідчать про його комплексний характер, міжгалузеву значущість та високий рівень прикладної цінності. Робота має вагоме значення для розвитку доктрини інформаційного, цивільного та фінансового права, а також для формування сучасної моделі правового регулювання цифрової економіки в Україні. Особливе значення має робота у контексті її застосування в освітньому процесі. Матеріали можуть органічно посилювати освітній потенціал окремих навчальних дисциплін та можуть бути інтегровані до навчальних програм із інформаційного, цивільного, фінансового права, що додатково підкреслює фундаментальний і практико орієнтований характер виконаної дисертаційної роботи.

Академічна доброчесність та стиль викладу

Наукова праця здобувача характеризується суворим дотриманням етичних стандартів наукового пошуку, що підтверджується самостійністю виконання дослідження та належним оформленням посилань на джерела. Виклад матеріалу здійснено у виваженому академічному стилі з використанням складних синтаксичних конструкцій, дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, що сприяє точному передаванню юридичних смислів. Автор демонструє термінологічну майстерність, подаючи не лише список скорочень (с.16) а й роз'яснення ключових понять (с. 17-19), що дозволяє забезпечити лінгвістичну різноманітність без втрати наукової точності. Обраний складний

стиль викладу цілком виправданий специфікою об'єкта дослідження, оскільки він дозволяє адекватно описати складні технологічні процеси в межах правового дискурсу інформаційного права.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, вважаю за необхідне висловити наступні критичні зауваження:

1. Автор, аналізуючи колізію між незмінністю розподілених реєстрів та передбаченим GDPR «правом на забуття» лише констатує наявність проблеми, проте в роботі відчувається брак деталізації конкретних техніко-правових сценаріїв видалення або анонімізації даних, що ускладнює практичну реалізацію вказаного права.
2. При здійсненні класифікації віртуальних об'єктів здобувачеві варто було б глибше розкрити критерії розмежування «Utility-токенів», «Security-токенів», NFT, стейблкоїнів саме в контексті податкового права України, оскільки відсутність чіткої диференціації створює ризики неоднозначного тлумачення об'єктів оподаткування.
3. Пропонуючи впровадження «регуляторних пісочниць», автор не наводить чіткої процедурної моделі взаємодії між учасниками таких експериментальних режимів, регуляторами, зокрема органами державної податкової служби, що може нівелювати ефективність тестування інноваційних проєктів у реальному секторі економіки.
4. Недостатньо опрацьованим видається питання екологічних та енергетичних аспектів функціонування блокчейн-технологій. Досліджуючи перспективи широкого впровадження блокчейну у сфері цифрової економіки та публічного управління, дисертант практично не аналізує проблему значного енергоспоживання, а також їх відповідність сучасним концепціям сталого розвитку та екологічні, соціальні та управлінські фактори сталого розвитку бізнесу (ESG-регулювання). У сучасних умовах екологічний компонент цифрових технологій дедалі частіше стає предметом правового регулювання на рівні ЄС та міжнародних організацій, а тому зазначений аспект міг би суттєво посилити комплексний характер дослідження.
5. Дисертант недостатньо дослідив проблему співвідношення блокчейн-технологій із державним суверенітетом та цифровою юрисдикцією. Аналізуючи транснаціональний характер блокчейн-технологій, автор

переважно зосереджується на перевагах децентралізованого середовища та перспективах міжнародної гармонізації, однак поза межами комплексного аналізу залишаються питання впливу глобальних децентралізованих мереж на регуляторну функцію держави, фінансовий суверенітет і контроль за національним цифровим простором. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах розвитку цифрових валют центральних банків (CBDC), посилення міжнародного контролю за обігом віртуальних активів та формування концепції цифрового суверенітету держави, що потребувало б окремого та більш ґрунтовного наукового осмислення у межах дисертаційного дослідження.

Вищенаведені зауваження мають виключно дискусійний характер і усуваються шляхом надання пояснень при публічному захисті дисертації.

У цілому, дисертаційне дослідження **Смірнова Ігоря Сергійовича «Правове регулювання інформаційних відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням блокчейн – технології» є завершеним, змістовним та логічно побудованим.**

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені в наукових статтях, підготовлених та опублікованих здобувачем, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

У змісті дисертації **Смірнова Ігоря Сергійовича «Правове регулювання інформаційних відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням блокчейн – технології»** не виявлено порушень академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела, емпіричні дослідження, судову практику, нормативно-правові акти. Дисертаційне дослідження виконано українською мовою на високому академічному рівні, вирізняється належною культурою наукового викладу із дотриманням вимог до наукового стилю та використанням спеціальної юридичної термінології.

Дисертація **Смірнова Ігоря Сергійовича «Правове регулювання інформаційних відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням блокчейн – технології»** відповідає спеціальності D8 Право та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Автор роботи, Смірнов Ігор Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю D8 Право.

Офіційний опонент

Завідувачка наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права,
Наукового центру цифрової трансформації і права,
Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»
Кандидат юридичних наук, старший дослідник **Марія ДУБНЯК**
Диплом ДК №044920 від 12.12.2017 року
Атестат АС № 002147 від 28.04.2026 року
ORCID ID: 0000-0001-7281-6568

26 травня 2026 року

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Помічник директора (по кадрам)
Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
НАПрН України»

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права» Національної академії правових наук України Ідентифікаційний код 25959933

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 6521 «ЮР»
«27» 07 2026 р.